

Texts

Curated by: Marilena V. Karra
11.4.14 – 13.7.14

No Respect

Επιμέλεια Έκθεσης: Μαριλένα Β. Καρρά
11.4.14 – 13.7.14

Κείμενα

Περιεχόμενα

Αντώνης Σ. Παπαδημητρίου 7

Ars gratia artis? Nyet!

Μαριλένα Β. Καρρά 11

Η Ταυτότητα –και όχι μόνο–
μιας ‘Άσεβους’ Έκθεσης

Κωνσταντίνος Αβραμίδης 21

Δημόσια [Υπο]γραφή:
Ζητήματα Υλικότητας και
Τοποθέτησης

Joe Austin 35

3 Σύντομα Δοκίμια για την
Αθήνα

Andrea Mubi Brighenti 41

Ένα-Δυο Πράγματα που
Έμαθα για τον Σεβασμό
Χάρη στους Γκραφιτάδες

Παυσανίας Καραθανάσης 51

Τέχνη του Δρόμου: Graffiti,
Τέχνη, Πολιτική Διεκδίκηση
και Δρόμος

**Ένα-Δυο
Πράγματα
που Έμαθα για
τον Σεβασμό
Χάρη στους
Γκραφιτάδες**

Andrea Mubi Brighenti

**Κοινωνιολόγος, Θεωρητικός της Κοινωνίας
και Εθνογράφος, Τμήμα Κοινωνιολογίας
Πανεπιστήμιο του Trento**

Η τιμή είναι, ως έννοια, αρχαία, Μεσογειακής προέλευσης, ιδιάζουσα, ιεραρχική. Αντιθέτως, η αξιοπρέπεια φέρεται ως σύγχρονη έννοια, με καταγωγή βορειοευρωπαϊκή – το πιθανότερο από το Königsberg – ‘διαφωτισμένη’, οικουμενική¹. Όσο για τον σεβασμό, βρίσκεται κάπου μεταξύ τιμής και αξιοπρέπειας. Και, κατά την άποψή μου, αυτό που κάνει την έννοια του σεβασμού τόσο ισχυρή και ενδιαφέρουσα είναι ακριβώς το γεγονός ότι ποτέ δεν είμαστε απολύτως βέβαιοι πού ακριβώς τοποθετείται στον χώρο που μεσολαβεί μεταξύ της τιμής και της αξιοπρέπειας.

Ο πρωταρχικός ρόλος που έχει ο σεβασμός στις κουλτούρες του δρόμου, ίσως και να έχει κάποια σχέση με αυτή την αδυναμία προσδιορισμού του. Όταν, πριν από σχεδόν μια δεκαετία, συνδιεξήγαγα μια εθνογραφική έρευνα για μια τυπική ομάδα καλλιτεχνών γκράφιτι, η σημασία του σεβασμού μου φάνηκε ουσιώδης για τα περισσότερα από όσα έκαναν² οι εν λόγω γκραφιτάδες. Δεν ήταν απλώς ότι η λέξη ‘σεβασμός’ ξεφύτρωνε τακτικά στις συζητήσεις και τις συνομιλίες τους καθώς και στις εκτεταμένες συνεντεύξεις που μας έδωσαν, αλλά υπήρχε και κάτι στην εγγενή λογική της πρακτικής του γκράφιτι που έμοιαζε να συνδέεται με το φαινόμενο του σεβασμού. Κατά κάποιον τρόπο, ανακάλυψα ότι ο σεβασμός λειτουργεί ως ένα θεμελιώδες μέσο, ή και ως ‘ατμόσφαιρα’, μέσα στην οποία λειτουργούν οι κουλτούρες του δρόμου – και θεωρώ το γκράφιτι ως μία από αυτές τις κουλτούρες, αλλά θα ήμουν πιο επιφυλακτικός να θεωρήσω την ‘τέχνη του δρόμου’ [street art] πραγματική κουλτούρα του δρόμου, παρά την ονομασία της.

Σε κάθε περίπτωση, αυτή η ανακάλυψη με ευαισθητοποίησε απέναντι στο γεγονός ότι το να κερδίσεις ή να χάσεις τον σεβασμό κάποιου, το να τρέφεις ή όχι σεβασμό για κάποιον/κάτι, το να σέβεσαι ή όχι είναι όλες πράξεις υψίστης σημασίας στις κουλτούρες του δρόμου. Αν δεν καταλαβαίνουμε αυτή τη συλλογιστική, δεν πρόκειται να κατανοήσουμε αυτούς τους κοινωνικούς κόσμους – όπως συμβαίνει συνήθως με τους κανονιστικούς φιλόσοφους και τις θεωρίες τους ‘περί δικαιοσύνης’. Οι κουλτούρες του δρόμου είναι θετικές κουλτούρες, στις οποίες οι νέοι έχουν ως στόχο να γίνουν γνωστοί λόγω κάποιου είδους δεξιολογίας, προκειμένου να κερδίσουν το σεβασμό των συνομηλίκων τους. Αυτό

συμβαίνει σε ένα ανταγωνιστικό ή νοητό πλαίσιο, όπου η μάχη είναι τόσο ποσοτική, όσο και ποιοτική – μπορεί κάποιος είτε να βελτιώσει τη δουλειά, είτε να εφεύρει ένα νέο στιλ. Η γραμμή, όμως, ανάμεσα στον ανταγωνισμό και τον αγώνα ή και τον πόλεμο, είναι λεπτή. Κατά συνέπεια, υπάρχει πάντα κάτι εγγενώς επικίνδυνο στην πρακτική του γκράφιτι, ίσως επειδή είναι παράνομη, ίσως επειδή είναι σωματικά επικίνδυνη³, ή ίσως λόγω συνδυασμού και των δύο.

Ωστόσο, υπάρχει ταυτόχρονα μια περιεκτική διάσταση του σεβασμού, ένας ορίζοντας που οριοθετεί ένα είδος αδελφοσύνης, ή αδελφότητας, αν θέλετε, σύμφωνα με την οποία, σε όλα τα είδη των εμφατικών δηλώσεων, ο σεβασμός απευθύνεται σε όλα τα μέλη ανεξαιρέτως. Τελικά, ο βαθμός στον οποίο ο σεβασμός εκδηλώνεται σε κάποιον ή σε κάτι εξωτερικό, σε μια δεδομένη κουλτούρα του δρόμου, είναι ουσιαστικά ο βαθμός στον οποίο όσοι μετέχουν είναι διατεθειμένοι να αποδεχθούν, ως μέρος της ταυτότητάς τους, αναφορές σε κάποια ευρύτερη κοινότητα ή, αντιθέτως, προτιμούν την αίσθηση ότι ανήκουν σε ένα στενότερο και πιο περιχαρακωμένο πλαίσιο. Με τη σειρά της, αυτή η επιλογή πιθανόν να εξαρτάται από το πόσο πολύ ή πόσο λίγο κινούνται σε διαφορετικές πολιτισμικές σκηνές και πλαίσια στην καθημερινή τους ζωή – από τον βαθμό, αν προτιμάτε, στον οποίο έχουν ‘βυθιστεί’ (ή, όπως λένε οι Ιταλοί γκραφιτάδες, χρησιμοποιώντας έναν όρο της αργκό με έντονους σεξουαλικούς υπαινιγμούς, ‘infottati’) στην κουλτούρα τους.

Όμως, πώς ακριβώς ορίζεται ο σεβασμός; Πώς καταλαβαίνουμε εάν μια ορισμένη πράξη υποδηλώνει ή δεν υποδηλώνει σεβασμό; Πώς ξέρει κάποιος πότε έχει καταφέρει ή αποτύχει να κερδίσει τον σεβασμό; Η αλήθεια είναι ότι δε χρειάζεσαι μετεωρολόγο για να ξέρεις προς τα πού φυσάει ο άνεμος: αυτά είναι πράγματα που τα νιώθεις μέσα σου, και μάλιστα πολύ παθιασμένα. Ωστόσο, όποιος θέλει να διεξάγει μια ψύχραιμη ανάλυση αυτού του φαινομένου, θα έρθει αντιμέτωπος, όπως ήταν αναμενόμενο από την αρχή, με μια ορισμένη απροσδιοριστία της έννοιας. Στους στίχους, για παράδειγμα, του τραγουδιού με τίτλο *Respect* [Σεβασμός] ενός από τους πιο διάσημους gangsta rappers της δεκαετίας του 1990, του The Notorious B.I.G., αυτό φαίνεται πολύ καθαρά⁴. Σε αυτό το κομμάτι, ο Notorious αφηγείται την ιστορία της

ής του, και στην ουσία περιγράφει τον εαυτό του στην ηλικία των παιδιών ως έναν ολοκληρωμένο εγκληματία έφηβο.

Mom said that I should grow up and check myself
before I wreck myself, disrespect myself.
Put the drugs on the shelf? Nah, couldn't see it.
Scarface, King of New York, I wanna be it.
Rap was secondary, money was necessary.
Until I got incarcerated – kinda scary.⁵

Έπουμε εδώ εν δράσει όλα τα στοιχεία στα οποία αναφερθήκαμε
ρίτερα. Τα χρήματα, και 'δευτερευόντως' η ραπ, είναι για τον νεαρό
μέσα για να κερδίσει τον σεβασμό, αποδεικνύοντας τις ικανότητές
στο παιχνίδι που έχει στήσει ο ίδιος για τον εαυτό του. Ο ανταγω-
μός είναι σκληρός και ο κίνδυνος να συλληφθεί από την αστυνομία
βαρύνει, όπως επιβεβαιώνει ο τελευταίος στίχος. Όμως, έχει ενδια-
φέρον να παρατηρήσουμε ότι ενώ ο νεαρός Notorious αγωνίζεται για
σεβασμό, ο ώριμος Notorious, που έγραψε τους στίχους, στην
πραγματικότητα βάζει τη λέξη 'σεβασμός' στο στόμα της μητέρας του.
Τι η 'μητέρα' είναι σαφώς επιφορτισμένη με μια άλλη αντίληψη
σεβασμού, που προσεγγίζει μάλλον την ηθική αξιοπρέπεια. Ωστόσο,
όπως του σεβασμού που επιδιώκει ο 13χρονος Notorious απαιτεί
ίδια αναγνώριση και δεν μπορεί να ικανοποιηθεί με έναν ισχυρι-
σμό προσωπικής ακεραιότητας βασισμένο πάνω σε μερικές πανανθρώ-
πες αξίες. Με άλλα λόγια, όπως το έχει θέσει περίφημα ο Georg
Lipman, 'οι τελευταίες, υψηλότερες αντικειμενικές αξίες επιβάλλονται
και δεν αποδεικνύονται. Η προσωπική αξία κάποιου πρέπει να απο-
χθεί και όχι να επιβληθεί'.⁶

Το ίδιο είναι και η διαφορά μεταξύ απρόσωπης και προσωπικής αξίας.
Με άλλα λόγια, η αξιοπρέπεια είναι *de jure* – ο καθένας την δικαιού-
ται εκ των προτέρων, όπως και ένα δικαίωμα άλλωστε – αλλά η δεξιό-
τητα μπορεί να είναι μόνο *de facto* – ο καθένας πρέπει να την απο-
κτήσει. Με αυτή την έννοια, κανείς δεν μπορεί απλώς να διεκδικήσει
σεβασμό για τον εαυτό του ('να σέβεσαι τον εαυτό σου'), διότι
ο σεβασμός, στην πραγματικότητα, έρχεται από τον άλλον, τον

συνάνθρωπο, ή από κάποιον που έχει σημασία για εμάς, στο μέτρο που
μοιραζόμαστε μαζί του κάποιες αναφορές σχετικά με τις δεξιότητες
που έχουν σημασία – δηλαδή, από οποιονδήποτε ξέρει το παιχνίδι μας
ή τουλάχιστον καταλαβαίνει για ποιο πράγμα μιλάμε. Οπότε, ο σεβα-
σμός υπάρχει, όχι σε κάποιο αφηρημένο εγχειρίδιο κοινωνικής φιλο-
σοφίας ή σε σοφές ηθικές επιταγές, αλλά στην πραγματική εφαρμογή
των εν εξελίξει διαπροσωπικών σχέσεων, όπου καμιά *a priori* αναφορά
σε απόλυτες, εξωτερικές, ανώτερες αξίες δεν μπορεί να θεωρηθεί
δεδομένη.

Ο σεβασμός πρέπει να κερδηθεί και κερδίζεται μόνον με προσωπική
αξία. Έτσι, υπάρχει μια στιγμή δοκιμασίας, η οποία, μάλιστα, πάντα
αποδεικνύεται *δύσκολη* για το υποκείμενο. Μια τέτοια σύλληψη του
σεβασμού είναι παρόμοια με αυτήν για την τιμή, μιας και η τιμή έχει
μια ιδιαίτερη σχέση με την *ορατότητα*. Η τιμή μπορεί να υπάρξει
μόνο *δημοσίως*, μπροστά στα μάτια όλων. Η ιδέα μιας 'κρυφής τιμής'
απλώς δεν έχει νόημα. Κάποιος μπορεί να κατηγορηθεί ψευδώς, αλλά
αν αμφισβητηθεί η τιμή του, η ίδια η πράξη της αμφισβήτησης δεν
είναι ούτε αληθινή ούτε ψευδής, είναι απλώς *πραγματική*. Στα παιχνί-
δια τιμής, αυτό που κάποιος ρισκάρει, σε πρώτη φάση, είναι το δημό-
σιο πρόσωπό του. Αυτό είναι το πρόσωπο που εμπεριέχει την ακεραιό-
τητά μας και την αξία μας – και που μας κάνει τόσο ευάλωτους, δεδο-
μένου ότι, σύμφωνα και με τον Schopenhauer, ο πρώτος τυχών μπορεί
έτσι απλά να μας εξευτελίσει.⁷ Διόλου περίεργο, λοιπόν, το γεγονός
ότι η τιμή είναι διαρκώς εκτεθειμένη στη βία.

Ωστόσο, οι σχέσεις που βασίζονται στον σεβασμό διαφέρουν από την
τιμή στο ότι μπορεί να εκδηλώνονται όχι μόνο στην μη εξαχνωμένη
μορφή τους – δηλαδή, ως φυσική βία – αλλά και σε εξαχνωμένη μορ-
φή – δηλαδή, ως *καλλιτεχνική δεξιότητα*. Επομένως, ο σεβασμός επι-
τρέπει την εισαγωγή ενός ελάχιστου, νέου στοιχείου στην κοινωνική
εξίσωση, του στοιχείου της *δημιουργίας*. Στο γκράφιτι, για παράδειγμα,
είναι πιο σημαντικό να δημιουργήσεις έναν νέο τρόπο χρήσης του σπρέι
από το να κάνεις 100.000 υπογραφές [tags] – διότι, ενώ το δεύτερο
σημαίνει ότι παίζεις το παιχνίδι στο υψηλότερο επίπεδο, το πρώτο

σημαίνει ότι αλλάζεις το παιχνίδι με τη δημιουργία ενός νέου στιλ. Όπως, πρόσφατα, δήλωσε ένας από τους πιο γνωστούς Ιταλούς 'graffiti writers', ο Dado:

Ο κύριος στόχος για κάθε writer που συμμετέχει ενεργά στο παιχνίδι, εκτός από την ορατότητα, είναι να αναγνωριστεί το στιλ [του/της], να γίνει αποδεκτή η τεχνική [του/της] από την κοινότητα των writers, να διακριθεί το προσωπικό [του/της] ύφος για την δεξιοτεχνία και την ωριμότητά του ώστε να γίνει το εικονικό ύφος που θεμελιώνει μια διαγενεακή γλώσσα για όλους τους οπαδούς αυτού του χώρου.⁸

Αυτό σημαίνει επίσης ότι, για να γίνει γνωστό το όνομά σου, δεν αρκεί να είσαι πανταχού παρών – να βομβαρδίσεις τα πάντα. Η ποσότητα ασφαλώς και είναι απαραίτητη, διότι δεν γίνεται κάποιος γκραφίτας κάνοντας απλώς ένα-δυο *throw-ups*. Χρειάζονται χρόνια και χρόνια εκπαίδευσης και πρόβες και χιλιάδες σπρέι. Όμως, μέσα από το βαρύ φορτίο της ποσότητας και μόνο, η αλημεία της ποιότητας αποκαλύπτει τελικά τον 'χρυσό' του προσωπικού στιλ. Από αυτή την άποψη, ο σεβασμός λειτουργεί ως ένα είδος μέσης οδού – μάλιστα διφορούμενης – ανάμεσα σε δύο διαφορετικές ή ακόμη και αντίθετες συλλήψεις του νοητού ανταγωνισμού. Εν τέλει, το ζήτημα που ανακύπτει εδώ είναι το γνωστό επίμαχο ζήτημα: 'Μπορεί η τέχνη να είναι δημοκρατική;' Όχι με την έννοια του 'μπορεί ο καθένας να κατανοήσει και να απολαύσει την τέχνη;' αλλά με την έννοια ενός πολύ πιο επώδυνου ερωτήματος: 'Μπορεί ο καθένας να γίνει καλλιτέχνης;' κι ακόμη, 'το να είσαι καλλιτέχνης σημαίνει ότι η αξία που απολαμβάνεις είναι ίση με των άλλων καλλιτεχνών;'

Ας μην ξεχνάμε ότι η δυναμική της τιμής είναι στην ουσία μια προσπάθεια επίλυσης του εξής δύσκολου προβλήματος: 'Πώς να διανεμήεις μεταξύ των διεκδικούντων θέσεις άνισης αξίας;' Από την πλευρά της η αξιοπρέπεια προσπαθεί να λύσει το πρόβλημα δημιουργώντας μια γενική θέση που είναι αενάως διαθέσιμη σε όλους (το πρόβλημα, σε

αυτή την περίπτωση, είναι ότι μια τέτοια κενή θέση συνήθως είναι άγευστη). Από την άλλη πλευρά, σε ένα σημαντικό βαθμό, ο σεβασμός κληρονομεί την ασάφεια της τιμής, αλλά του προσθέτει και ένα ακόμα επίπεδο. Η γεωμετρία του σεβασμού κινείται μέσα σε έναν χώρο που είναι ταυτόχρονα συγκεντρωτικός και διαφορικός. Και το κρίσιμο σημείο έγκειται στο γεγονός ότι η αξία είναι ένα πολυμορφικό και μεταμορφικό ανθρώπινο δημιούργημα. Από τη μία πλευρά, εκδηλώνεται μόνο μέσω ορισμένων μέτρων, και ως εκ τούτου στηρίζεται σε αυτά και επιδιώκει αυτά να είναι *ορατά*, από την άλλη, τα αποφεύγει και τα μετασχηματίζει διαρκώς – διότι, αντί να είναι το ψυχρό τέρας που έχουμε στο μυαλό μας, το μέτρο δεν είναι σε καμία περίπτωση το αντίθετο της επιθυμίας και της αλλαγής, αλλά αντιθέτως το εργαλείο για την καρποφορία τους.

Αντλώντας από τις εθνογραφικές μελέτες μου, προσπάθησα να ερμηνεύσω τον σεβασμό ως *έναν τύπο χώρου*, δηλαδή, ως μια ιδιότυπη χωρική σχέση μέσα στην οποία οι άνθρωποι τοποθετούνται οι ίδιοι ή από τους άλλους σύμφωνα με μια εξελισσόμενη αίσθηση της αξίας. Μια μέρα, όμως, σκόνταψα σε μια σελίδα του Γάλλου φιλόσοφου Jacques Derrida, ο οποίος έγραφε: "ο χώρος είναι η διάσταση της σύγχρονης ύπαρξης. Είναι, αν ληφθεί σοβαρά υπόψη, η διάσταση που απαιτεί μια στάση 'σεβασμού'".⁹ Όπως φαίνεται, ο Derrida αντιστρέφει το νόημα και μας καλεί να σκεφτούμε ότι, εν τέλει, ο χώρος συνολικά δεν αφορά σε τίποτε άλλο παρά στον σεβασμό¹⁰. Σύμφωνα με τη δική μου ανάγνωση αυτής της φράσης, ο Derrida υπογραμμίζει εδώ το γεγονός ότι ο χώρος δεν είναι η αφηρημένη οντότητα, που ονειρεύτηκε η σύγχρονη φιλοσοφία, αλλά αφορά όλα τα ζωτικής σημασίας προβλήματα που σηματοδοτούν την κοινωνική συνάντηση (αυτό το φαινόμενο είναι γνωστό επίσης με τον όρο 'πεδίο').

Εν κατακλείδι, αν αποφασίσουμε να εξηγήσουμε τον σεβασμό μέσω του χώρου ή αν προτιμάμε να εξηγήσουμε τον χώρο μέσω του σεβασμού, αυτό που έχει σημασία είναι η 'σύγχρονη ύπαρξη' [existence contemporaine] να μας τοποθετήσει μπροστά από το απείρως αινιγματικό φαινόμενο της αξίας. Αν οι κουλτούρες του δρόμου είναι τόσο ενδιαφέρουσες και σημαντικές, αυτό συμβαίνει, κατά την άποψή

μου, διότι, ακόμη κι εν μέσω δυσκολιών και περιορισμών, συνεχίζουν να αναπαριστούν τολμηρούς πειραματισμούς γύρω από αυτές τις εν εξελίξει κοινωνικές γεωμετρίες.

Μετάφραση: Άννα Ζαρίφη

¹ Ήταν πράγματι ο φιλόσοφος από το Königsberg, ο Immanuel Kant, ο οποίος συγκινήθηκε από ένα βαθύ αίσθημα για την ομορφιά και την αξιοπρέπεια της ανθρώπινης φύσης'. Παρατηρούμε, ωστόσο, ότι η προέλευση της έννοιας της αξιοπρέπειας αναφέρεται ακριβώς στη διάκριση και την ιεραρχία. Αυτό σημαίνει ότι ο τρόπος που κατανοούμε σήμερα την αξιοπρέπεια είναι στην πραγματικότητα το αποτέλεσμα μιας βαθιάς εννοιολογικής μεταμόρφωσης, που λαμβάνει χώρα τα τελευταία 250 χρόνια, με τον Kant να πρωτοπορεί προς αυτή την κατεύθυνση.

² Βλέπε Brighenti, A.M. (2010) 'At the wall. Graffiti writers, urban territoriality, and the public domain', *Space and Culture*, 13: 3, σσ. 315-332 και Brighenti, A.M. & Reghellin, M. (2007) 'Writing, etnografia di una pratica interstiziale', *Polis*, XXI: 3, σσ. 369-398.

³ Ας αναλογιστούμε, για παράδειγμα, τη σημασία των 'σημείων' [spots] ως χωρικές τοποθεσίες των γκράφιτι, που θεωρούνται επικίνδυνα και με δύσκολη πρόσβαση. Βλέπε Ferrell, J. και Weide, R. D. (2010) 'Spot theory', *City*, 14: 1, σσ. 48-62.

⁴ Παρεμπιπτόντως, να υπενθυμίσω εδώ ότι ο Notorious B.I.G. και ο Tupac Shakur ήταν μεταξύ των πιο διάσημων ράπερ των ΗΠΑ που δολοφονήθηκαν τη δεκαετία του 1990.

⁵ (Ελληνική μετάφραση) Η μάνα μου είπε να μεγαλώσω και να συγκρατηθώ / πριν καταστραφώ και χάσω τον αυτοσεβασμό μου / να κόψω τις παρτίδες με τα ναρκωτικά; Μπα, δεν το βλέπω. / Σημαδεμένος, Βασιλιάς της Νέας Υόρκης, θέλω να γίνω. / Η ραπ είναι δευτερεύουσα, αλλά τα φράγκα απαραίτητα / μέχρι που μπηκά φυλακή, τρομακτικό δε λέω.

⁶ Simmel, G. (2010) *The View of Life: Four Metaphysical Essays*. Chicago: University of Chicago press.

⁷ Schopenhauer, A. (1851) *Parerga und Paralipomena: Kleine Philosophische Schriften*. Berlin: Hahn.

⁸ Dado, (2013) 'Writing as a Discipline', στο Musso, C. και Naldi, F. (Επιμ.) *Frontier – The Line of Style*. Bologna: Damiani, σσ. 45-50.

⁹ Derrida, J. (1994) *Politiques de l'amiti*. Paris: Galilie.

¹⁰ Μια αρκετά πολύτιμη ανάλυση που εστιάζει στην έννοια της απόσυρσης βρίσκουμε στο Philippopoulos-Mihalopoulos, A. (2010) 'Spatial justice: law and the geography of withdrawal', *International Journal of Law in Context*, 6: 3, σσ. 201-216.

London: Routledge: p. 217.

¹² Chmielewska, E. (2007) *Ibid.*, p. 147.

¹³ Harris, R. (1995) *Ibid.*, p. 115.

¹⁴ Brassai. (2002/1964) *Graffiti* (D. Radzinowicz, Trans.). Paris: Flammarion: p. 151.

¹⁵ See also Chmielewska, E. (2007) *Ibid.*, p. 163.

¹⁶ Chmielewska, E. (2009) Framing Temporality: Montréal Graffiti in Photography.

In A. Gérin & J. S. McLean (Eds.) *Public Art in Canada: Critical Perspectives* (pp. 271-292). Toronto: University of Toronto Press: p. 275.

¹⁷ Edbauer, J. (2005) (Meta)Physical Graffiti: "Getting Up" as Affective Writing Model, *JAC*, 25(1), pp. 131-159; Neef, S. (2011). *Ibid.*

¹⁸ Neef, S. (2011) *Ibid.*, p. 276.

¹⁹ Milnor, K. (2009) 'Literary Literacy in Roman Pompeii: The Case of Vergil's Aeneid'.

In W. A. Johnson & H. N. Parker (Eds.) *Ancient Literacies: The Culture of Reading in Greece and Rome* (pp. 288-319). Oxford: Oxford University Press: p. 293.

²⁰ Fraenkel, B. (2002) *Ibid.*, p. 315.

²¹ Neef, S. (2011) *Ibid.*, p. 282.

²² Harris, R. (2001) *Rethinking Writing*. London: Continuum: pp. 164-165.

²³ Mitchell, W.J.T. (1994) *Picture Theory: Essays on Verbal and Visual Representation*. Chicago: University of Chicago Press: p. 95.

²⁴ Mitchell, W.J.T. (1994) *Ibid.*, p. 113.

²⁵ See also Avramidis, K., & Drakopoulou, K. (forthcoming, 2015) 'From Urban to Virtual Space and Back: Learning Within and From Signature Graffiti Subculture'.

In P. Jandric & D. Boras (Eds.) *Education and the Network: A Critical Encounter*. New York: Springer.

²⁶ Neef, S. (2011) *Ibid.*, p. 286.

²⁷ Baudrillard, J. (1998/1976). 'Kool Killer', or 'The Insurrection of Signs' (I. H. Grant, Trans.). In *Symbolic Exchange and Death* (pp. 76-83). London: Sage: pp. 79-80.

²⁸ Harris, R. (2001) *Ibid.*, p. 164, 166.

²⁹ Harris, R. (2001) *Ibid.*, p. 172.

³⁰ Eco, U. (1979) *Theory of Semiotics*. Bloomington: University of Indiana Press: p. 186.

³¹ Eco, U. (1979) *Ibid.*, p.186.

³² Harris, R. (2001) *Ibid.*, p. 182.

³³ Fraenkel, B. (2002) *Ibid.*, p. 315.

One or Two Things I've Learnt About Respect Thanks to Graffiti Writers

Andrea Mubi Brighenti

**Sociologist, Social Theorist and Ethnographer
Department of Sociology, University of Trento**

Honour is ancient, Mediterranean, distinctive, hierarchical; by contrast, dignity presents itself as modern, northern European – say, Königsbergian – enlightened, universalist¹. As for respect, it lies *somewhere between* honour and dignity. And, in my view, what makes respect such a powerful and intriguing notion is precisely the fact that *one is never thoroughly sure where exactly* to locate it along this space in-between honour and dignity.

The pivotal role held by respect in street cultures may have something to do with such ambiguity. When, almost a decade ago, I co-conducted an ethnographic study on a crew of traditional graffiti writers, the importance of respect struck me as essential to most of what our graffers were doing². Not simply was the word popping up regularly in their talks and conversations, as well as in the extended interviews they gave us, but there was something about the inherent logic in the practice of graffiti writing that seemed to be tied to the phenomenon of respect. In a way, I found out that respect functions as a fundamental medium, or even an ‘atmosphere’ inside which street cultures operate – and I take graffiti as one such culture, while I would be more cautious about assuming street art as an actual street culture (despite its name).

In any case, this discovery made me sensitive to the fact that gaining or losing respect, having or lacking respect for someone/something, granting or withdrawing respect are acts of the utmost importance in street cultures. If one does not understand this way of reasoning, one can only fail to make sense of these social worlds – as it routinely occurs to normative philosophers and their ‘theories of justice’. Street cultures are affirmative cultures where young fellows aim to put up their name in some crafts of business in order to gain respect from their peers. This happens in a competitive or agonistic context where struggle is both quantitative and qualitative – one can either improve the business or invent a new style in doing it. The line between competition and fight, or war, is thin though. As a consequence, there is always an inherent risk in the practice – maybe because it’s illegal, or because it’s physically dangerous³, or owing to a combination of the two.

Yet, simultaneously, there is an inclusive dimension of respect, a horizon which delimits a sort of brotherhood or sisterhood, if you want, whereby, in all sorts of emphatic declarations, respect ‘goes out to’ all affiliates. Ultimately, the extent to which respect is paid to someone or something external to a given street culture is no more than the extent to which its associates are either willing to accept as part of their own identity references to some larger community or, quite the opposite, prefer to stick to a narrower and more clearly marked type of belonging. In turn, this choice is likely to depend on how much or how little they move across different cultural scenes and frames in their everyday life – alternatively, the extent to which they are ‘sunk’ (or, as Italian graffers say, using a slang term with strong sexual hints, ‘infottati’) into their culture.

But how to precisely define respect? How to tell whether a certain act is meant to be, or received as, respectful rather than disrespectful? How to know when one achieves or fails to achieve respect? True, you don’t need a weatherman to know which way the wind blows: you feel these things quite deeply, and in extremely passionate ways. Yet anyone wishing to conduct a dispassionate analysis of this phenomenon will face, as anticipated at the outset, a certain elusiveness of the notion. If we take for instance the lyrics of the track titled *Respect* by one of the most famous gangsta rappers of the 1990s, The Notorious B.I.G., we see this well enough⁴. In this piece, Notorious tells the story of his own life and describes himself at 13 as nothing less than an accomplished juvenile delinquent:

Mom said that I should grow up and check myself
before I wreck myself, disrespect myself.
Put the drugs on the shelf? Nah, couldn’t see it.
Scarface, King of New York, I wanna be it.
Rap was secondary, money was necessary.
Until I got incarcerated – kinda scary.

Here we find at work all the above elements. Money-making, and ‘secondarily’ rap, are to the youngster the means to gain respect, proving

his skills at the game he has set for himself. Competition is tough and the risk of being caught by the police high, as the last verse confirms. While the young Notorious struggles for respect, however, it is interesting to notice that the mature Notorious, the author of the lyrics, actually puts the word 'respect' in his mother's mouth. For clearly the mother is bringing in a different conception of respect, one which is more akin to moral dignity. The type of respect the 13-year-old Notorious is after, though, requires public recognition and cannot content itself with the assertion of one's own integrity with reference to some universal values. In other words, as Georg Simmel beautifully put it, 'the last, highest objective values can be asserted but not proved. One's own value has to be proved, but not asserted'.⁵

This is the difference between impersonal and personal value. Dignity, in other words, is *de jure* – everybody is entitled to it beforehand, as one is entitled to a right – but skill can only be *de facto* – one must prove one's. In this sense, one cannot merely assert one's respect ('respect yourself') because respect really comes from the other, the peer, or anyone who is meaningful to me insofar as we share some references about the skills that matter – that is, anyone who has tried my same game, or at least knows what we are talking about. So, respect exists not in the abstract handbook of social philosophy or wise precepts, but in the actual performance of unfolding interpersonal relations where no *a priori* reference to absolute external superior values can be taken for granted.

Respect needs to be gained, and it can only be gained by personal merit. Thus, there is a testing moment, which also always proves to be a *taxing* moment for the subject. Such a conception of respect is somehow akin to honour, insofar as honour entertains a special liaison with *visibility*. Honour can only exist *in the public*, before everybody's eyes. The idea of 'secret honour' simply makes no sense. One can be falsely accused, but if your honour is challenged, the challenge itself is neither true nor false, it is simply *real*. In honour games, one risks in the first instance one's public *face*. It is the face

that constitutes our own integrity and our own value – and which makes us so vulnerable since, as Schopenhauer already remarked, the first come can disgrace us like this. Unsurprisingly honour is always close to violence.

Relations of respect, however, differ from honour in that they can manifest themselves not only in unsublimated form – i.e., as physical violence – but also in sublimated form – i.e., as *artistic skill*. Thus, respect allows for the introduction of a tiny new element into the social equation, namely *creation*. In graffiti, for instance, it is more important to have created a new way of using the spray cap than having done 100,000 tags – for, while the latter consists in playing the game at one's best, the former is about changing the game by creating a new *style*. As one of the most renowned Italian graffiti writers, Dado, recently put it,

the main goal for a writer through the game is, besides visibility, having [his/her] *style* recognized, its technique acknowledged by the writers' community, [his/her] own way awarded for virtuosity and maturity in order to become the iconic one who sets an intergenerational language for all the followers of such a discipline.⁷

This also means that, to really create a name for oneself, it is not enough to be omnipresent – say to bomb it all over. Quantity is certainly necessary, for one does not become a graffer by simply sketching a couple of throw-ups. Years and years of training and rehearsal and thousands of cans are needed. But, out of the heavy iron load of sheer quantity, the alchemy of quality distils the gold of personal style. From this perspective, respect functions as a sort of middle ground – and, again, a most ambiguous one – between two different and even opposing conceptions of the agonistic competition. After all, it is an old vexed question which is raised here: 'Can art be democratic?' Not in the sense of 'Can everyone understand and enjoy art?' but, truly, in the much more painful interrogation: 'Can everybody be

an artist?'; and even: 'Does being an artist mean enjoying equal value to all other artists?'

Let us not forget that the dynamic of honour is integrally an attempt at solving the following tough question: 'How to distribute among claimants positions of unequal value?'. For its part, dignity attempts to solve the issue by creating a universal position that is infinitely available to everyone (the problem, in this case, is that such an empty position tends to become tasteless). On the other hand, for a significant part, respect inherits honour's same puzzle, but it also adds a further insight. The geometry of respect is traced inside a space which is simultaneously aggregating and differential. And the crucial point resides in the fact that *value* is a polymorphic and metamorphic human creature. On the one hand, it manifests itself only through certain *measures* and thus relies on them and needs them to become *visible*, yet on the other it constantly evades and transforms them – for, far from being the cold monster we imagine, measure is not at all the opposite of desire and change, rather the very tool with which we bring them into fruition.

Drawing from my ethnographic enquiries, I tried to interpret respect as *a type of space* that is as a peculiar spatial relation whereby people position themselves and are positioned according to an evolving idea of value. One day, however, I stumbled into a page by the French philosopher Jacques Derrida, who wrote: 'Space is the dimension of contemporaneous existence'. It is, if taken seriously, the dimension that demands an attitude of 'respect'.⁸ So, it seems Derrida reverses the point and invites us to consider that, after all, space at large is really about nothing else than respect⁹. In my reading of his sentence, Derrida stresses the fact that space is not the abstract entity modern philosophy dreamt about, but concerns all the crucial problems that mark the social encounter (we also know this phenomenon under the name of *territory*).

In conclusion, whether we decide to explain respect through space, or whether we prefer to explain space through respect, what matters is that our 'contemporaneous existence' places us before the infinitely

enigmatic phenomenon of value. If street cultures are so interesting and important, it is in my view because, even among hardships and constraints, they continue enacting bold experimentations about these unfolding social geometries.

¹ It was indeed the philosopher from Königsberg, Immanuel Kant, who felt moved by 'a profound feeling for the beauty and dignity of human nature'. One cannot fail to notice, however, that the origins of the notion of dignity speak precisely of distinction and hierarchy. This means that our contemporary understanding of dignity is really the outcome of a profound conceptual transformation that has been taking place during the last 250 years or so, Kant being an avant-garde into this direction.

² See Brighenti, A.B. (2010) 'At the wall. Graffiti writers, urban territoriality, and the public domain', *Space and Culture*, 13: 3 (2010) pp. 315-332; Brighenti, A.M., & Reghellin, M. (2007) 'Writing, etnografia di una pratica interstiziale', *Polis*, XXI: 3 pp. 369-398.

³ Consider for instance the importance of 'spots' as spatial locations for graffiti, which are typically unsafe and hard to reach. See Ferrell, J. & Weide, R.D. (2010) 'Spot theory', *City*, 14: 1 pp. 48-62.

⁴ Incidentally, let me just recall that The Notorious B.I.G. and Tupac Shakur were among the most famous US rappers murdered in the 1990s.

⁵ Simmel, G. (2010) *The View of Life: Four Metaphysical Essays*. Chicago: University of Chicago press.

⁶ Schopenhauer, A. (1851) *Parerga und Paralipomena: Kleine philosophische Schriften*. Berlin: Hahn.

⁷ Dado. (2013) 'Writing as a Discipline' in Claudio Musso and Fabiola Naldi (Eds.) *Frontier – The line of Style*. Bologna: Damiani, pp. 45-50.

⁸ Derrida, J. (1994) *Politiques de L'Amiti*. Paris: Galilée.

⁹ A quite valuable elaboration focused on the notion of *withdrawal* can be found in Philippopoulos-Mihalopoulos, A. (2010) 'Spatial justice: law and the geography of withdrawal', *International Journal of Law in Context*, 6: 3, pp. 201-216.